

Judyta Kabus

Podręcznik multimedialny w dyskursie glottodydaktycznym

Językoznawstwo : współczesne badania, problemy i analizy językoznawcze 7,
47-56

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Judyta Kabus
Politechnika Częstochowska

Podręcznik multimedialny w dyskursie glottodydaktycznym

Wstęp

Podręcznik szkolny do nauczania języka obcego jest jednym z podstawowych i najczęściej wykorzystywanych elementów układu glottodydaktycznego¹. Jest on stale ulepszany, udoskonalony, aby mógł dodatnio wpłynąć na wyniki w nauce i polepszyć efektywność procesu kształcenia². Podręczniki szkolne są eksponentem konkretnej metody nauczania, definiują i realizują jej założenia, zadania i techniki³. Za pomocą podręczników nauczyciel przekazuje program nauczania w interesujący sposób, unaocznia materiał dydaktyczny i motywuje uczniów do nauki. Są one głównymi komponentami, zapewniającymi realizację procesu nauczania oraz organizującymi jednostki lekcyjne. Nauczyciel języka niemieckiego za: „podstawowe powinien uznać podręcznik wraz z obudową, choćby dlatego, że właśnie na papierze da się najłatwiej przedstawić porządek, w jakim powinny się odbywać zajęcia służące wyrabianiu sprawności językowych”⁴.

Badania podręczników rozwinęły się dopiero w latach 70. W tym czasie nastąpił przełom w nauczaniu języków obcych. Zwrot w lingwistyce obcojęzycznej doprowadził do opracowania szeregu nowych materiałów glottodydaktycznych skierowanych na

¹ Najwcześniej w literaturze fachowej o układzie glottodydaktycznym pisał F. Grucza. Zaproponował on również schemat tego układu. Według F. Gruczy składnikami układu glottodydaktycznego są: element uczący się, tj. uczeń, źródło informacji oraz kanał komunikacyjny.

² C. Styszyński, *Rodzime materiały glottodydaktyczne jako czynnik efektywizacji procesu nauki języka obcego w polskiej szkole – możliwości oceny ich lokalnej przydatności*, „Przegląd Glottodydaktyczny”, t. 19, Warszawa 2003, s. 14.

³ W. Pfeiffer, *Zur Effektivitätserhöhung des fremdsprachlichen Unterrichtsprozesses*, „Glottodidactica” vol. XII, 1979, s. 6.

⁴ B. A. Jankowski, *Nauka języka obcego. Spojrzenie psychologa*, Wiedza Powszechna, Warszawa 1973, s. 188.

nauczanie, języka rozumiane jako działanie komunikacyjne, społeczne i interkulturowe. W centrum nauczania postawiony został uczeń. Od 1975 roku wzrastało zainteresowanie analizą w tym zakresie⁵. Jak pisze Wincenty Okoń: „rozpatrując główne problemy ogólnego wykształcenia nie można pominąć kwestii podręcznika szkolnego, spełnia on bowiem wieloraką rolę – zarówno poprzez prezentację określonych treści kształcących, jak też poprzez organizowanie czynności nauczycieli i uczniów”⁶.

Podręcznik szkolny w dyskursie glottodydaktycznym, jak żaden inny element, ma duże znaczenie w praktyce lekcyjnej. Określa cel nauczania, progresję materiału, fazy lekcji i formy socjalne. Reguluje porządek lekcji, mając bezpośredni wpływ na działanie nauczyciela i ucznia. Jest instrumentem sterującym jednostką lekcyjną, odzwierciedlającym i realizującym założenia aktualnej metody nauczania. Podręcznik do nauki języka obcego gwarantuje logiczny podział jednostki lekcyjnej, budzi zainteresowanie językiem i usprawnia pracę nauczyciela⁷.

Pojęcie i funkcje podręcznika szkolnego⁸

W słownikach języka polskiego znajdujemy dość spójne definicje podręcznika szkolnego. *Inny słownik języka polskiego* definiuje podręcznik jako książkę przeznaczoną do nauki przede wszystkim w szkole⁹. *Uniwersalny słownik języka polskiego* zawiera opis hasła *podręcznik* identyczny, jaki możemy znaleźć w *Słowniku języka polskiego* z 1964 r. W pierwszym z nich czytamy, że podręcznik to „książka przeznaczona do nauki, zawierająca zbiór podstawowych wiadomości z jakiejś dziedziny”¹⁰, w drugim: „książka zawierająca zbiór podstawowych wiadomości z zakresu jakiejś nauki”¹¹. *Wielka encyklopedia PWN* podaje, że podręcznik jest typem książki edukacyjnej, w której zawarto systematyczny wykład przedmiotu. Wykład ten przeznaczony jest do uczenia się lub do korzystania okazjonalnego (np. podręcznik obsługi maszyn, podręcznik kierowcy)¹². Możemy tam przeczytać także, że książki szkolne na wszystkich poziomach, czyli od początkowego do akademickiego, tworzą największą grupę wśród podręczników. Podręczniki te związane są z odpowiednimi programami¹³.

Z kolei definicje pojęcia *podręcznik szkolny* zamieszczone w słownikach internetowych niewiele różnią się od tych przytoczonych powyżej. Według źródeł internetowych

⁵ G. Heyd, *Deutsch lehren*, Verlag Moritz Diesterweg, Frankfurt am Main 1991, s. 259.

⁶ W. Okoń, *Podstawy wykształcenia ogólnego*, Instytut Wydawniczy „Nasza Księgarnia”, Warszawa 1987, s. 216.

⁷ G. Neuner, *Lehrwerkforschung-Lehrwerkkritik*, [w:] B. Kast, G. Neuner (red.), *Zur Analyse, Begutachtung und Entwicklung von Lehrwerken für den fremdsprachlichen Deutschunterricht*, Langenscheidt Schulbuch, Berlin 1998, s. 23

⁸ Niniejszy rozdział jest znacznie skróconą wersją 2 i 3 rozdziału części pierwszej rozprawy doktorskiej pt.: *Podręcznik szkolny do nauki języka niemieckiego jako gatunek wypowiedzi*. Publiczna obrona rozprawy doktorskiej odbyła się 14 czerwca 2013 r. Promotorem pracy jest prof. nadzw. dr hab. Aneta Majkowska. Natomiast recenzentami prof. nadzw. dr hab. Anna Krupska-Perek, prof. nadzw. dr hab. Paweł Plusa.

⁹ M. Bańko (red.), *Inny słownik języka polskiego PWN*, PWN, Warszawa 2000, s. 130.

¹⁰ E. Sobol (red.), *Nowy słownik języka polskiego*, PWN, Warszawa 2002, s. 570.

¹¹ S. Dubisz (red.), *Uniwersalny słownik języka polskiego*, t. III, PWN, Warszawa 2003, s. 690.

¹² T. Plich (red.), *Wielka encyklopedia PWN*, PWN, Warszawa 2004, s. 245.

¹³ Tamże, s. 245.

podręcznik szkolny to: „książka zawierająca zbiór podstawowych wiadomości z jakiejś dziedziny; też: zawartość takiej książki”¹⁴; „książka przeznaczona do uczenia się czegoś, zawierająca podstawowe informacje z danej dziedziny lub danego zakresu wiedzy”¹⁵; „książka służąca do nauki, posiadająca wiedzę z jakiejś dziedziny”¹⁶.

Reasumując, podręcznik – w słownikach czy encyklopediach wiedzy ogólnej – to książka o przeznaczeniu praktycznym (cel dydaktyczny), zawierająca usystematyzowane wiadomości z konkretnej dziedziny, przeznaczona i opracowana dla konkretnego adresata (ucznia), dostosowana do istniejących wymagań programów edukacyjnych.

Ważnym zagadnieniem w teorii podręcznika szkolnego jest odpowiedź na pytanie: jakie funkcje i cele dydaktyczno-wychowawcze powinien spełniać podręcznik, w tym także podręcznik szkolny do nauki języka obcego?

Podręcznik szkolny odgrywa istotną rolę w procesie zdobywania nowej wiedzy czy w akwizycji języka obcego. Nauczanie języków obcych zakłada kształcenie w celu osiągnięcia efektów o charakterze komunikacyjnym i interkulturowym. Poprzez nauczanie języków obcych uczeń powinien zostać przygotowany do komunikacji w języku obcym w typowych sytuacjach życia codziennego. Założenia te przekładają się na materiały glottodydaktyczne, które są wynikiem współpracy wielu specjalistów z różnych dziedzin naukowych¹⁷. Jednakże to podręcznik nadal jest najważniejszą częścią materiału glottodydaktycznego.

Literatura przedmiotu podaje wiele klasyfikacji funkcji podręcznika szkolnego. Zaproponowany i opracowany przez Czesława Kupisiewicza podział funkcji dydaktycznych podręcznika wydaje się przedstawiać najszczegółowiej jego pedagogiczne przeznaczenie. Cz. Kupisiewicz wyszczególnił sześć funkcji podręcznika szkolnego: informacyjną, transformacyjną, badawczą, samokształceniową, kontrolno-oceniającą i autokorektywną.

Jedną z najważniejszych funkcji podręcznika do nauki języka obcego jest funkcja informacyjna. Autorzy podręcznika dostarczają uczniowi nowe wiadomości z danej dziedziny wiedzy. Informacje przedstawiane w podręczniku, usystematyzowane są pod względem logicznym, psychologicznym i rzeczowym¹⁸.

D. Zujew stwierdza: „kształtowanie informacyjnej funkcji podręcznika w procesie jego tworzenia zakłada w pierwszej kolejności wysoką jakość materiału nauczania i wysoki poziom naukowy”¹⁹. Podręczniki nie powinny być przepełnione informacjami, ponieważ to powodowałoby znaczne skomplikowanie treści i utrudniałoby przyswajanie wiadomości. Zakres materiału zawarty w podręczniku powinien odpowiadać obowiązującym programom kształcenia oraz być dostosowany do czasu przeznaczanego na jego opanowanie; progresja materiału powinna być przedstawiona w logicznych częściach, a treści dostosowane do wieku odbiorcy.

Autorzy podręczników starają się dostosować treści zawarte w podręczniku do kategorii wiekowej ucznia oraz przetworzyć materiał dydaktyczny tak, aby uczeń integrował

¹⁴ www.sjp.pwn.pl [dostęp: 16.12.2012]

¹⁵ www.slovníki.gazeta.pl [dostęp: 16.12.2012]

¹⁶ www.wiktionary.org [dostęp: 16.12.2012]

¹⁷ B. Skowronek, *O ewaluacji materiałów glottodydaktycznych do nauczania języka niemieckiego jako obcego*, „Przegląd Glottodydaktyczny”, t. 19, Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2003, s. 6.

¹⁸ W. Okoń, *Podstawy wykształcenia...*, s. 221.

¹⁹ D. D. Zujew, *Podręcznik szkolny...*, s. 39

się z prezentowanymi informacjami i czuł, że przedstawione treści dotyczą jego życia, jego rzeczywistości. Głównym celem ucznia nie jest wyuczenie się na pamięć informacji zawartych w podręczniku, lecz nabycie przez niego umiejętności ich stosowania. Celem funkcji transformacyjnej jest zatem przystosowanie ucznia do przetwarzania zdobytych informacji, tak aby nowo przyswojone wiadomości potrafił praktycznie zastosować. Uczeń, reorganizując treści poprzez zaproponowany w podręczniku materiał ćwiczeniowy, przekłada zdobyta wiedzę teoretyczną na praktyczne zastosowanie. Jakość funkcji transformacyjnej możemy ocenić, biorąc pod uwagę: sposób sformułowania poleceń, problemów, pytań; stopniowanie trudności ćwiczeń; powiązanie teorii z praktyką²⁰.

Funkcja badawcza przystosowuje ucznia do odkrywania otaczającego go świata i wiedzy. „Zły to podręcznik, który podaje uczniowi dorobek nauki w gotowej postaci i utwierdza go w przekonaniu, że wiadomości są po to, aby je tylko zapamiętywać, ewentualnie do czasu uzyskania odpowiedniego stopnia”²¹.

Funkcja samokształceniowa to umiejętność pracy z podręcznikiem. Podręcznik powinien zachęcać ucznia do dobrowolnego uczenia się i samokształcenia. Powinien rozbudzać zainteresowania ucznia przedmiotem i motywować go do samodzielnej pracy. Elementami umożliwiającymi optymalną realizację funkcji samokształceniowej w podręczniku są: spis treści (logiczny, jasny podział treści na rozdziały, podrozdziały); tytuły rozdziałów, podrozdziałów powinny być jednoznaczne i odsyłać do konkretnego wycinka wiedzy; słowniczki pojęć i terminów; jasny sposób definiowania; zwięzły, prosty sposób formułowania podsumowań; zamieszczona bibliografia²².

Funkcje kontrolno-oceniająca i autokorektywna umożliwiają uczniowi sprawdzenie ilości i jakości opanowanej wiedzy, ich ocenę, a także wykrycie popełnionych błędów²³. Realizacja tych funkcji następuje np. podczas rozwiązywania testów sprawdzających z kluczem odpowiedzi.

Zdaniem K. Lecha celem podręcznika nie jest zastąpienie nauczyciela. Nauczyciel przygotowuje i realizuje jednostkę lekcyjną. Organizuje ją za pomocą różnych środków dydaktycznych, m.in. korzystając z podręcznika²⁴. Według K. Lecha do najważniejszych funkcji podręcznika zaliczamy:

- podawanie materiału nauczania w odpowiednio uporządkowany sposób, oszczędny, przejrzysty i dokładny, często za pomocą ilustracji, schematów obrazowych, opisów czy wyjaśnień, co ułatwia posługiwanie się podręcznikiem w praktyce, w szczególności przy samodzielnym uczeniu się;
- ułatwianie uczniowi pracy poznawczej na lekcjach; uczeń nie musi robić notatek, streszczeń, ponieważ materiał znajduje się w podręczniku, który dostosowany jest do jego wieku i poziomu nauczania;
- zaznajamianie z modelowymi przykładami prac, jakie uczniowie będą wykonywali samodzielnie;

²⁰ K. Gąsiorek, D. Krzyżyk, H. Synowiec (red.), *Funkcje i struktura oraz język podręczników do kształcenia zawodowego. Przewodnik dla autorów i wydawców*, www.men.gov.pl [dostęp: 3.02.2013].

²¹ Tamże, s. 21.

²² Cz. Kupisiewicz, *Podstawy dydaktyki ogólnej*, WSiP, Warszawa 1973, s. 111–112.

²³ Tamże, s. 112

²⁴ K. Lech, *System nauczania*, PWN, Warszawa 1964, s. 103.

- ukierunkowywanie ucznia na samodzielną pracę;
- usprawnienie kontroli prac domowych i przygotowanie do lekcji następnej;
- umożliwienie nauczycielowi i uczniom za pomocą odpowiednich tekstów szybkie sprawdzenie, czy wszyscy właściwie zrozumieli treść prezentowanej lekcji²⁵.

Powyższe przykłady świadczą o istotnej roli podręcznika w procesie zdobywania nowej wiedzy czy akwizycji języka obcego.

Podręcznik multimedialny w dyskursie glottodydaktycznym

Cyfryzacja i doba komputeryzacji wymogły na twórcach podręczników podążanie za trendami. Aby zainteresować ucznia nauką i zachęcić go do pracy z podręcznikiem, opracowuje się coraz to nowsze materiały dydaktyczne. Ewolucja materiałów dydaktycznych wiąże się z wykorzystaniem wszelakiego rodzaju multimediów. Tradycyjne podręczniki papierowe zastępowane są przez podręczniki elektroniczne, które cieszą się dużą popularnością. Podręczniki obudowane plikami multimedialnymi nazywane są: książkami multimedialnymi, multibookami lub prościej e-podręcznikami, e-bookami.

Zdefiniowanie podręcznika multimedialnego nie jest dzisiaj proste, przysparza jeszcze dużo trudności. Książka multimedialna występuje w formie elektronicznej, jest możliwa do odczytania za pomocą komputera, innych urządzeń przenośnych oraz specjalnego oprogramowania²⁶. W. Walat stwierdza, że podręcznik multimedialny to podręcznik pisany wielojęzycznie; zewnętrznie posiadający różnorodne opracowania metodyczne, uwzględniający środki audiowizualne, wewnątrz posiada jednolitą strukturę, w której wyszczególnione elementy budują układ hipertekstowy²⁷.

K. de Mezer-Brelińska i J. Skrzypczak stwierdzają, że: „podręcznik elektroniczny ma służyć do kompleksowego przekazywania informacji zapisanej na elektronicznych nośnikach, ujętej w formę komunikatów zarówno słownych (tekstowych), jak i obrazowych, dźwiękowych oraz filmowych. Do odczytania zapisanej informacji niezbędne jest posiadanie odpowiedniego sprzętu, np. komputera, czytnika, tabletu czy telefonu komórkowego”²⁸.

Książki tego typu wyposażone są w różnego rodzaju elementy multimedialne, systemy nawigacji i wyszukiwania. E-podręcznik możliwy jest do odczytania na różnorodnych mobilnych urządzeniach elektronicznych, poczynając od smartfonów, tabletów i e-czytników, na komputerach kończąc. Zmiana formy tradycyjnej książki na postać cyfrową pozwala korzystać z niej w każdym miejscu na dowolnej, dostępnej platformie.

Podręcznik w postaci cyfrowej, obudowany plikami multimedialnymi, staje się podręcznikiem multimedialnym. Umieszczone w nim pliki odsyłają użytkowników do różnych dodatkowych materiałów dydaktycznych zamieszczonych na stronach internetowych.

²⁵ Tamże, s. 104

²⁶ I. Paulak, *Od podręcznika do hipermediów, czyli klika refleksji o e-bookach i hipertekstach w edukacji*, www.staff.amu.edu.pl [dostęp: 12.09.2013].

²⁷ W. Walat, *Podręcznik multimedialny. Teoria – metodologia – przykłady*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2004, s. 23.

²⁸ K. de Mezer-Brelińska, J. Skrzypczak, *Ewolucja podręczników szkolnych*, http://edunet.amu.edu.pl/mae2012/14_Brelińska_2012.pdf [dostęp: 15.09.2013].

„Odsyłacze” poszerzają podstawowe treści dydaktyczno-wychowawcze prezentowe w podręczniku i umożliwiają czerpanie z dodatkowych materiałów dydaktycznych zamieszczonych na stronach internetowych.

Książki elektroniczne do nauki języka obcego, obok tekstów i ćwiczeń słuchowych, które uczeń może odtworzyć dowolną liczbę razy, zawierają ciekawe filmiki, animacje ściśle związane z tematyką konkretnej lekcji i różnorodne ćwiczenia interaktywne z zakresu gramatyki, leksyki czy szeroko rozumianej kultury. Za pomocą podanych linków i łącza internetowego można szybko znaleźć szereg dodatkowych ćwiczeń z wybranego zakresu. Multipodręczniki pozwalają zindywidualizować pracę z uczniem i dostosowywać zarówno tempo pracy, jak i potrzeby edukacyjne do każdego ucznia. E-podręcznik ma wbudowany słowniczek tematyczny przedstawiający słownictwo jednej jednostki lekcyjnej oraz słowniczek alfabetyczny, które również ułatwiają akwizycję języka obcego, pracę na lekcji, odrabianie prac domowych.

Podręcznik multimedialny różni się od podręcznika klasycznego także: „nowym typem nośnika informacji związanym z zapisem cyfrowym, interakcyjnością na niespotykaną skalę w czasie i przestrzeni, właściwie nieograniczoną pojemnością informacyjną”²⁹. Natomiast globalna struktura podręcznika klasycznego i e-podręcznika jest podobna. W aspekcie pragmatycznym oba podręczniki do nauczania języka obcego spełnią te same założenia i funkcje, mianowicie:

- dydaktyczną,
- informacyjną,
- transformacyjną,
- praktyczną,
- motywacyjną,
- samokształceniową.

Podręcznik tradycyjny i multipodręcznik mają wielu autorów (autorzy programu, pracownicy instytucji zatwierdzających go jako obowiązującą normę, autorzy tekstów źródłowych, słowników, encyklopedii, a także nauczyciel korzystający z podręcznika). Podręcznik klasyczny i e-podręcznik skierowane są do wyobrażonego adresata, abstrakcyjnego ucznia, posiadającego kompetencję językową i wiedzę na założonym przez autora poziomie. Dobór treści, czyli zawartość informacyjna, w obu podręcznikach podyktowana jest względami dydaktyczno-naukowymi; wiedza przyjmuje tu postać gotowej i wyselekcjonowanej struktury, ujętej w system zamkniętej całości i podzielonej na logiczne części. Cechą charakteryzującą podręcznik szkolny do nauki języka obcego jest bogata ikonosfera, przejmująca funkcję słowa i sieć odniesień intertekstowych³⁰.

²⁹ Tamże.

³⁰ Podręcznik do nauki języka obcego to tekst. Teksty są wystąpieniami komunikacyjnymi, a jednym z warunków tekstowości jest intertekstualność. Intertekstualność oznacza, że tekst jest siecią rozmaitych zapożyczeń, które w nim występują. Z tego wynika, iż każdy tekst skłała się z różnorodnych, innych tekstów. We współczesnych podręcznikach szkolnych zauważamy rozbudowaną sieć odniesień intertekstowych. W glottodydaktyce intertekstualność oznacza przedstawianie obcojęzycznych tekstów, tzw. „reprezentantów kultury” w kombinacji różnych tekstów dydaktycznych, aby oddać specyfikę obcojęzycznej kultury. Jest to „zanurzanie” tekstu w tekście, np. można w tym celu wykorzystać przepisy kulinarne, bilety, recepty, pocztówki, dowcipy, cytaty, powiedzonka i przysłowia typowe dla języka niemieckiego.

W podręczniku klasycznym oraz w e-podręczniku do nauki języka obcego dają się wydzielić i pewne ograniczone strukturalnie i semantycznie części. Segmentacja tekstu przebiega na płaszczyźnie poziomej i pionowej. Segmentacja pozioma odnosi się do dyspozycji tekstu. Tekst w podręcznikach jest uporządkowany; najczęściej podzielony jest na trzy części:

- część wstępną, na którą składa się informacja o strukturze podręcznika, a także wykaz piktogramów, czasem prezentacja osób w imieniu których ujawnia się nadawca;
- część centralną, czyli uporządkowane linearnie i hierarchicznie segmenty o nadrzędnej funkcji dydaktycznej, jednostki tektoniczne: rozdział, jednostka tematyczno-metodyczna, paragraf/akapit, każdy złożony z jednostek niższego rzędu;
- część końcową, która, podobnie jak wstępna, składa się z segmentów niedydaktycznych.

Strukturę pionową podręcznika buduje struktura treści oraz struktura formy. Do struktury treści zaliczamy elementy werbalne, czyli tekst oraz elementy niewerbalne, czyli ilustracje. Elementy werbalne można podzielić na tekst podstawowy w postaci ciągu sekwencji sądów i jednostek logicznych powiązanych różnymi środkami więzi w strukturę hierarchiczną oraz tekst poboczny, na który składają się jednostki skupione wokół tekstu głównego. W tekście podstawowym jest rozwijana główna linia tematyczna, natomiast struktura tekstu pobocznego ma związek z typem dyskursu, w tym przypadku jest to dyskurs glottodydaktyczny. Tekst poboczny w e-podręcznikach obudowany jest wieloma odsyłaczami nawigacyjnymi.

Podręcznik drukowany ma wyraźnie zaznaczone granice, swój początek i koniec. E-podręcznik to szkielet konstrukcyjno-kompozycyjny o znacznie szerszej rozbudowanej siatce elementów fakultatywnych, umożliwiających wychodzenie poza jego granice – uczeń ma większą swobodę poruszania się po podręczniku; to on decyduje, czy będzie korzystał z odsyłaczy i jakiego problemu będą one dotyczyły. Autor podręcznika multimedialnego czy sam nauczyciel będzie musiał zmierzyć się z problemem tzw. literatury hipertekstowej. Uczeń korzystający z podręcznika drukowanego ma ściśle określoną ścieżkę edukacyjną, po której powinien się poruszać, aby osiągnąć założony poziom wiedzy. Z kolei w e-podręczniku uczeń może łatwo zgubić się w strukturze podręcznika, przekroczyć jego obligatoryjne segmenty, wychodząc poza granice podstawowe. Może zaistnieć sytuacja, w której uczeń korzystający z odsyłaczy nawigacyjnych pominie lub w ogóle nie dotrze do ważnych informacji. Podręczniki multimedialne wykorzystywane w edukacji powinny zatem mieć klarowną kompozycję, dobrze wymodelowaną przestrzeń fizyczną tekstu i plików multimedialnych wyodrębniającą informacje ważne. Uporządkowanie i zorganizowanie płaszczyzny kognitywnej jest niezmiernie istotna w podręcznikach multimedialnych. Autor podręcznika powinien usystematyzować treści, nadać im porządek, tak aby uczeń określając drogę uczenia się, potrafił wyselekcjonować treści istotne w dostępnym materiale.

„W przypadku podręcznika hipertekstowego uczeń, określając swoją drogę uczenia się, po części sam dla siebie staje się metodykiem, jednak autorzy podręcznika mogą mu w tym pomóc, np. przez stworzenie mapy punktów o strategicznym znaczeniu dla procesu nauczania, które powinien odwiedzić oraz poprzez określenie kolejności przejścia przez nie. W ten sposób może ograniczamy wolność czytelnika w poruszaniu się po hipertek-

ście, ale jednocześnie proponujemy pewną ciągłość prezentacji materiału, wynikającą z przesłanek merytorycznych i metodycznych³¹.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 czerwca 2009 r. w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników umożliwiło wykorzystywanie w szkole elektronicznych podręczników do nauczania nowożytnego języka obcego, podręczników przeznaczonych do kształcenia w zawodzie jak i podręczników opracowanych dla mniejszości narodowej, etnicznej oraz do nauczania specjalnego³². Podręczniki te, zgodnie z rozporządzeniem, można zamieszczać na stronach internetowych lub na nośnikach danych.

Podręcznik w formie elektronicznej posiada powinien posiadać³³:

- instrukcję pracy z podręcznikiem,
- przejrzysty system nawigacyjny i wyszukiwawczy,
- bardzo dobrą czytelność,
- możliwość drukowania.

Podsumowanie

Nowoczesne technologie otworzyły nowe możliwości w tworzeniu materiałów dydaktycznych i prowadzeniu zajęć lekcyjnych. E-podręcznik oferuje uczniom ciekawą formę zdobywania wiedzy. Jego interaktywność umożliwia łatwy dostęp do treści głównych i dodatkowych, zamieszczone w nim pliki multimedialne nie tylko zwiększają motywację ucznia do częstszego korzystania z podręcznika, a tym samym do nauki, ale i umożliwiają kontakt z żywym językiem obcym, kulturą i obyczajami.

Rok szkolny 2015/16 ma być rokiem przełomowym, ponieważ do tego czasu powinny być opracowane i dopuszczone do użytku szkolnego e-podręczniki do wszystkich przedmiotów szkolnych. Będą one darmowe, a o tym, czy zastąpią tradycyjną drukowaną wersję, zadecydują władze oświaty, szkoły, nauczyciele i uczniowie.

Podręcznik do nauki języka obcego jest podstawowym narzędziem dydaktycznym, dlatego jego wybór nie może być przypadkowy. Większość nauczycieli wybiera te podręczniki, które mają dobrą reklamę lub te, które od lat są popularne. Konkurencja na rynku książki jest ogromna, dlatego często „sukces” podręcznika szkolnego nie zależy od jego koncepcji dydaktyczno-metodycznej, lecz przede wszystkim od organizacji sprzedaży i reklamy danego wydawnictwa³⁴. Ta duża różnorodność ofert prowadzi często do nieprzemyślanego wyboru podręcznika, który przecież nie może być przypadkowy, ponieważ to właśnie podręcznik jest elementem napędzającym proces nauczania i jednym z najbardziej motywujących do nauki środków glottodydaktycznych.

³¹ I. Paulak, dz. cyt.

³² Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 czerwca 2009 r. w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników, *Dziennik Ustaw* Nr 89–6910, poz. 730.

³³ Tamże.

³⁴ I. Paulak, dz. cyt.

Bibliografia

- Bańko M. (red.), *Inny słownik języka polskiego PWN*, PWN, Warszawa 2000.
- Dubisz S. (red.), *Uniwersalny słownik języka polskiego*, t. III, PWN, Warszawa 2003.
- Heyd G., *Deutsch lehren*, Verlag Moritz Diesterweg, Frankfurt am Main 1991.
- Ingarden R., *Rola podręcznika szkolnego w nauczaniu w szkole średniej*, Muzeum, Wrocław 1978.
- Jankowski B. A., *Nauka języka obcego, Spojrzenie psychologa*, Wiedza Powszechna, Warszawa 1973.
- Kupisiewicz Cz., *Podstawy dydaktyki ogólnej*, WSiP, Warszawa 1973
- Lech K., *System nauczania*, PWN, Warszawa 1964.
- Neuner G., *Lehrwerkforschung-Lehrwerkkritik*, [w:] B. Kast, G. Neuner, *Zur Analyse, Begutachtung und Entwicklung von Lehrwerken für den fremdsprachlichen Deutschunterricht*, Langenscheidt Schulbuch, Berlin 1998.
- Okoń W., *Podstawy wykształcenia ogólnego*, Instytut Wydawniczy „Nasza Księgarnia”, Warszawa 1987.
- Pfeiffer W., *Zur Effektivitätserhöhung des fremdsprachlichen Unterrichtsprozesses*, „Glottodidactica“, vol. XII, 1979.
- Plich T. (red.), *Wielka encyklopedia PWN*, PWN, Warszawa 2004.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 czerwca 2009 r. w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników, *Dziennik Ustaw* Nr 89–6910, poz. 730.
- Rösler D., *Deutsch als Fremdsprache: Eine Einführung*, J. B. Metzler Verlag, Stuttgart 2012.
- Skowronek B., *O ewaluacji materiałów glottodydaktycznych do nauczania języka niemieckiego jako obcego*, „Przegląd Glottodydaktyczny”, t. 19, Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2003.
- Sobol E. (red.), *Nowy słownik języka polskiego*, PWN, Warszawa 2002.
- Styszyński C., *Rodzime materiały glottodydaktyczne jako czynnik efektywizacji procesu nauki języka obcego w polskiej szkole – możliwości oceny ich lokalnej przydatności*, „Przegląd Glottodydaktyczny”, t. 19, 2003.
- Walat W., *Podręcznik multimedialny. Teoria – metodologia – przykłady*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2004.
- Zujew D. D., *Podręcznik szkolny*, WSiP, Warszawa 1989.

Źródła internetowe

- Gąsiorek K., Krzyżyk D., Synowiec H. (red.), *Funkcje i struktura oraz język podręczników do kształcenia zawodowego. Przewodnik dla autorów i wydawców*, <http://www.men.gov.pl> [dostęp: 3.02.2013].
- Mezer-Brelińska K. de, Skrzypczak J., *Ewolucja podręczników szkolnych*, http://edunet.amu.edu.pl/mae2012/14_Brelińska_2012.pdf [dostęp: 15.09.2013].
- Paulak I., *Od podręcznika do hipermediów, czyli klika refleksji o e-bookach i hipertekstach w edukacji*, <http://www.staff.amu.edu.pl> [dostęp: 12.09.2013].

<http://www.sjp.pwn.pl> [dostęp: 16.12.2012]

<http://www.slowniki.gazeta.pl> [dostęp: 16.12.2012]

<http://www.wiktionary.org> [dostęp: 16.12.2012]